
РОЗДІЛ IV. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО; ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 346.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.45>

ПРАВОВІ НОВЕЛИ РЕОРГАНІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Борцевич П.С.,*професор кафедри економічної безпеки
та фінансових розслідувань**Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ORCID: 0000-0003-0921-0779

Борцевич П.С. Правові новели реорганізації суб'єктів господарювання.

Стаття присвячена дослідженню сучасних підходів правового регулювання реорганізації суб'єктів господарювання. В статті наголошується на тому, що ефективний процес реорганізації потребує вирішення багатьох питань, головними з яких є розпорядження активами суб'єкта господарювання. Вирішення майнових аспектів реорганізації суб'єкта господарювання потребує максимального та об'єктивного врахування законних інтересів учасників суб'єкта господарювання.

В статті наведено приклад сучасного правового регулювання поділу акціонерного товариства на основі аналізу норм нового Закону України «Про акціонерні товариства». В статті наголошується на тому, що з прийняттям в 2023 році нового Закону України «Про акціонерні товариства» вдосконалено підходи до організації проведення поділу акціонерного товариства.

Важливе значення появи новел в правовому регулюванні реорганізації акціонерного товариства заслуговує врахування законодавцями стандартів Європейського Союзу в цій сфері. Зокрема, в чинному Законі України «Про акціонерні товариства» знайшли відображення умови та процедури поділу акціонерних товариств, що передбачені в Директиві Європейського Парламенту і Ради ЄС 2017/1132/ЄС від 14 червня 2017 року щодо деяких аспектів корпоративного права.

В статті проведено дослідження положень Директиви 2017/1132/ЄС від 14 червня 2017 року в частині організації поділу акціонерного товариства та здійснено порівняльну характеристику положень Закону України «Про акціонерні товариства», якими передбачено основи організації поділу акціонерних товариств на предмет врахування стандартів Європейського Союзу

в цій сфері. Відмічено, що поділ акціонерного товариства для забезпечення прав та інтересів акціонерів має здійснюватися на основі їх волевиявлення, яке формується завдяки узгодженню та опублікуванню проекту поділу товариства та його фаховій експертній оцінці незалежними експертами.

У висновках наголошується на тому, що положеннями чинного Закону України «Про акціонерні товариства» враховані основні аспекти стандартів ЄС в частині реорганізації акціонерного товариства, що повинно сприяти підвищенню рівня захисту прав та інтересів акціонерів.

Ключові слова: суб'єкт господарювання, правове регулювання, акціонерне товариство, реорганізація акціонерного товариства, права акціонерів.

Bortsevych P.S. Legal amendments on the reorganization of business entities.

The article is devoted to the study of modern approaches to legal regulation of the reorganization of economic entities. The article emphasizes that an effective process of reorganization requires the resolution of many issues, the main of which is the disposal of the assets of the business entity. Solving the property aspects of the reorganization of a business entity requires maximum and objective consideration of the legitimate interests of the business entity's participants.

The article provides an example of modern legal regulation of the division of a joint-stock company based on the analysis of the norms of the new Law of Ukraine "On Joint-Stock Companies". The article emphasizes that with the adoption of the new Law of Ukraine "On Joint Stock Companies" in 2023, approaches to organizing the division of a joint stock company have been improved.

The importance of the appearance of novelties in the legal regulation of the reorganization of a joint-

stock company deserves to be taken into account by the legislators of European Union standards in this area. In particular, the current Law of Ukraine "On Joint-Stock Companies" reflects the conditions and procedures for the division of joint-stock companies, which are provided for in Directive 2017/1132/EU of the European Parliament and the Council of the EU dated June 14, 2017 relating to certain aspects of company law.

In the article, a study of the provisions of Directive 2017/1132/EU of June 14, 2017 regarding the organization of the division of a joint-stock company was carried out, and a comparative characterization of the provisions of the Law of Ukraine "On Joint-Stock Companies" was carried out, which provide for the basis of the organization of the division of joint-stock companies for the purpose of taking into account the standards of the European Union in this sphere. It is noted that the division of a joint-stock company in order to ensure the rights and interests of shareholders should be carried out on the basis of their will, which is formed thanks to the agreement and publication of the project of the division of the company and its professional expert assessment by independent experts.

The conclusions emphasize that the provisions of the current Law of Ukraine "On Joint-Stock Companies" take into account the main aspects of the EU standards regarding the reorganization of a joint-stock company, which should contribute to increasing the level of protection of the rights and interests of shareholders.

Key words: business entity, legal regulation, joint-stock company, reorganization of a joint-stock company, rights of shareholders.

Постановка проблеми. Реорганізація суб'єктів господарювання є одним із складних процесів, що потребує вирішення багатьох питань. В основі цих питань покладено необхідність визначення долі майнових активів суб'єкта господарювання. Претендувати на активи можуть як кредитори, так і учасники суб'єкта господарювання. Реорганізація суб'єктів господарювання корпоративного типу потребує узгодження волевиявлення її учасників. Таке волевиявлення для запобігання конфліктних ситуацій має об'єктивно враховувати інтереси учасників суб'єкта господарювання та бути законним. Як відомо, в 2023 році набув чинності новий Закон України «Про акціонерні товариства», в якому вперше на законодавчому рівні конкретизовано умови та процедури здійснення поділу акціонерного товариства. Ці новели безумовно потребують дослідження.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика реорганізації суб'єктів господарювання досліджувалися багатьма вченими, серед

яких варто виділити праці О. Вінник, Ю. Жорнокуя, О. Кібенко, О. Розгон, В. Щербини Т. Яценко та інших. Проте, враховуючи новели законодавства України в цій сфері, актуальним є дослідження сучасних аспектів реорганізації суб'єктів господарювання.

Метою статті є дослідження нових підходів до реорганізації суб'єктів господарювання на прикладі поділу акціонерних товариств.

Виклад основного матеріалу. Реорганізація юридичної особи є одним із шляхів її припинення. На відміну від ліквідації реорганізація передбачає правонаступництво. Внаслідок реорганізації права та обов'язки переходять до новоствореної юридичної особи. Важливе значення питання реорганізації займають в сфері господарювання. Першочерговими питаннями є вирішення майбутньої долі майна, яким володіє суб'єкт господарювання-юридична особа, стосовно якої прийнято рішення щодо її реорганізації. Поділ, як один із способів реорганізації, передбачає перехід активів та зобов'язань суб'єкта господарювання, що припиняє свою діяльність, до новостворених суб'єктів господарювання. Відповідно до положень статті 106 Цивільного кодексу України поділ юридичної особи здійснюється за рішенням його учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, а у випадках, передбачених законом, – за рішенням суду або відповідних органів державної влади [1].

На прикладі акціонерних товариств питання про добровільне припинення акціонерного товариства є прерогативою загальних зборів акціонерів.

Варто зазначити, що в процесі поділу акціонерного товариства виникає низка невідкладних питань, які підлягають обов'язковому вирішенню. В основному, всі питання мають майновий характер та пов'язані з дотриманням прав, з одного боку, кредиторів, а з іншого – самих акціонерів. Стосовно прав кредиторів акціонерного товариства на задоволення їх вимог положеннями законодавства України чітко визначені почерговість та процедури їх застосування. Разом з тим, довгий час законодавчо поза увагою залишалися аспекти врахування позиції акціонерів в процесі поділу акціонерного товариства.

Лише побіжно в попередній редакції Закону України «Про акціонерні товариства» містилася згадка про поділ акціонерного товариства. Так, зокрема, статтею 85 Закону України «Про акціонерні товариства», що втратив чинність, було передбачено, що наглядова рада акціонерного товариства, що припиняється шляхом поділу, виносить на затвердження загальних зборів акціонерів питання про припинення товариства шляхом поділу, порядок і умови поділу, створення товариств- правонаступників і порядок

конвертації акцій товариства, що припиняється, в акції створюваних товариств, затвердження розподільного балансу. Загальні збори акціонерів товариства, що припиняється шляхом поділу, ухвалюють рішення про припинення товариства шляхом поділу, затверджують порядок і умови поділу, створення нових товариств, порядок конвертації акцій товариства, що припиняється, в акції створюваних товариств, затверджують розподільний баланс. Загальні збори кожного створюваного акціонерного товариства ухвалюють рішення про затвердження статуту і утворення органів товариства. Розміщення акцій товариств- правонаступників повинно здійснюватися із збереженням співвідношення, що було між акціонерами у статутному капіталі акціонерного товариства, що припинилося шляхом поділу. Кожен акціонер товариства, що припинилося, отримує акції кожного з товариств- правонаступників. Не підлягають конвертації акції товариства, що припиняється шляхом поділу, викуплені цим товариством. Такі акції підлягають анулюванню в порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Товариство- правонаступник несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями акціонерного товариства, діяльність якого припиняється шляхом поділу, що виникли до поділу та перейшли до іншого акціонерного товариства- правонаступника. Якщо акціонерних товариств- правонаступників, які несуть субсидіарну відповідальність, два чи більше, вони несуть таку відповідальність солідарно [2].

Відсутність докладного законодавчого визначення процедури поділу акціонерного товариства та можливих аспектів дотримання прав акціонерів стала однією з причин прийняття Закону України «Про акціонерні товариства» в новій редакції.

Варто зазначити, що в праві Європейського Союзу процедури реорганізації акціонерних товариств докладно врегульовані. Враховуючи зобов'язання України щодо адаптації свого національного законодавства до законодавства ЄС, зокрема в частині регулювання корпоративних відносин, автори нового Закону України «Про акціонерні товариства» в пояснювальній записці до законопроекту звернули увагу на необхідність приведення норм Закону України «Про акціонерні товариства» щодо поділу акціонерних товариств у відповідність до норм Директиви Європейського Парламенту і Ради ЄС 2017/1132/ЄС від 14 червня 2017 року щодо деяких аспектів корпоративного права [3].

Зазначену вище Директиву 2017/1132/ЄС від 14 червня 2017 року фактично варто сприймати як стандарт для країн Європейського Союзу в частині регулювання відносин, що виникають в акціонерних товариствах в процесі їх

реорганізації, зокрема поділу. Так, відповідно до положень вказаної Директиви поділ шляхом заснування нових компаній означає операцію, у результаті якої компанія після свого припинення без процедури ліквідації передає більш ніж одній новоствореній компанії всі свої активи та зобов'язання в обмін на розподіл акціонерам поділюваної компанії акцій компаній-одержувачів, та, можливо, грошову виплату в розмірі не більше 10% номінальної вартості розподілених акцій або, якщо вони не мають номінальної вартості, їхньої облікової номінальної вартості.

В Директиві 2017/1132/ЄС від 14 червня 2017 року чітко передбачені вимоги, яким має відповідати проєкт умов поділу, який мають затвердити уповноважені органи управління акціонерним товариством. Зокрема, такий проєкт має містити обов'язково вид, назва та зареєстрований офіс кожної з компаній, що беруть участь у поділі; пропорція обміну акцій та сума будь-якої грошової виплати; умови стосовно розподілу акцій компаній-одержувачів; дата, з якої володіння такими акціями дає право власникам на участь у прибутках, та будь-які особливі умови, що впливають на це право; дата, з якої операції поділюваної компанії повинні розглядатися для цілей бухгалтерського обліку як операції однієї з компаній-одержувачів; права, надані компаніями-одержувачами власникам акцій, що передбачають спеціальні права, та власникам відмінних від акцій цінних паперів, або запропоновані щодо них заходи; будь-яка особлива перевага, надана експертам, та членам адміністративних, керівних, наглядових чи контрольних органів компаній, що беруть участь у поділі; точний опис та розподіл активів та пасивів, що підлягають передачі кожній із компаній-одержувачів; розподіл акціонерам поділюваної компанії акцій компаній-одержувачів та критерій, що на ньому ґрунтується такий розподіл.

Також відповідно до положень Директиви 2017/1132/ЄС від 14 червня 2017 року обов'язковим є опублікування умов поділу акціонерного товариства з метою забезпечення обізнаності осіб з можливими умовами поділу. Більше того в процесі поділу також необхідним є залучення експертів для складання звіту щодо поділу для акціонерів. Таким чином, передбачена Директивою 2017/1132/ЄС від 14 червня 2017 року процедура поділу акціонерного товариства на практиці сприяє захисту прав акціонерів [4].

Аналіз положень нового Закону України «Про акціонерні товариства», зокрема статей 125, 126, 129-132, дає підстави стверджувати про врахування законодавцями положень Директиви 2017/1132/ЄС від 14 червня 2017 року. Зокрема, статтями 125, 126 та 129 Закону України «Про акціонерні товариства» порівняно з редакцією Закону України «Про акціонерні товари-

ства», що втратила чинність, докладно визначено процедуру поділу акціонерного товариства, в тому числі питання затвердження та оприлюднення умов поділу акціонерного товариства. Положеннями статті 130 чинного Закону України «Про акціонерні товариства» визначено необхідність експертної оцінки проекту поділу акціонерного товариства незалежними експертами.

Норми статті 131 Закону України «Про акціонерні товариства» гарантують право кожному акціонеру ознайомитися з проектом умов поділу товариства, а також з річною фінансовою звітністю та щорічними звітами товариства, що припиняється шляхом поділу за три попередні фінансові роки, з проміжною фінансовою звітністю (якщо з дати розкриття останньої річної звітності минуло більше шести місяців), а також ознайомитися зі звітами наглядової ради або ради директорів товариства, що припиняється шляхом поділу та експертним звітом [5].

Висновки. Реорганізація господарського товариства шляхом поділу вимагає вирішення низки складних майнових питань. На прикладі акціонерних товариств можливим є аналіз процедур поділу, яких необхідно дотримуватися. Набуття чинності нового Закону України «Про акціонерні товариства» сприяло конкретизації умов та порядку поділу акціонерного товариства.

Аналіз положень нового Закону України «Про акціонерні товариства» дозволяє зробити вис-

новок про позитивний вплив запозичень законодавцями норм права Європейського Союзу у вирішенні питань поділу акціонерного товариства, що, в цілому, наближає Україну до стандартів Європейського Союзу з питань регулювання корпоративних відносин та більшого захисту прав акціонерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України: Кодекс України, Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
2. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р., № 514-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text>.
3. Пояснювальна записка до Проекту Закону «Про акціонерні товариства» № 2493 від 25.11.2019 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=2493&conv=9>.
4. Directive (EU) 2017/1132 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 relating to certain aspects of company law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017L1132&qid=1712648525878>.
5. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 р., № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2465-20>.